

Διασυνοριακά Έργα Ενέργειας στην Ελλάδα και η Συμβολή τους στην Ενεργειακή Μετάβαση της Χώρας

Κωνσταντίνα Νασοπούλου, Νομική Σύμβουλος του Κράτους ΔΝ, ΜΔΕ Δημοσίου Δικαίου ΕΚΠΑ

Στον πατέρα μου που έφυγε στ' αστέρια¹

1. Εισαγωγή - Ο ρόλος των ενεργειακών υποδομών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Τα δίκτυα στον χώρο της ενέργειας αποτελούν τις υποδομές που επιτρέπουν την κυκλοφορία των ενεργειακών προϊόντων (πετρελαίου, αερίου, ηλεκτρικής ενέργειας) με φυσικό επακόλουθο τον ενεργειακό εφοδιασμό νοικοκυριών και επιχειρήσεων². Τα δίκτυα είναι ζωτικής σημασίας³ για το κοινωνικό σύνολο, αφού σχετίζονται με τη διασφάλιση του αγαθού της ενέργειας απαραίτητου για την αξιοπρεπή διαβίωση του ανθρώπου⁴ και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Διασυνοριακές ενεργειακές υποδομές στην Ευρωπαϊκή Ένωση διαμορφώνουν έναν ενιαίο χώρο χωρίς σύνορα⁵, στον οποίο η ελεύθερη κυκλοφορία των ενεργειακών ροών αποσκοπεί να διασφαλίσει στους ευρωπαίους πολίτες πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας ενεργειακά προϊόντα και υπηρεσίες από τους προμηθευτές της επιλογής τους σε τιμές προσιτές⁶. Μέσα από τις διασυνδέσεις των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, η

¹ Η παρούσα μελέτη είναι αφιερωμένη στην μνήμη του πατέρα της γράφουσας, δικηγόρο και έγκριτο νομικό, Αναστάσιο Νασόπουλο, που αφιέρωσε τη ζωή και το έργο του στη νομική επιστήμη με έμφαση στο δημόσιο (φορολογικό) δίκαιο.

² Αναλυτικά για τον ρόλο των δικτύων στον ενεργειακό εφοδιασμό των χωρών του πλανήτη βλ. Nicolas Mazzucchi, *Énergie, Ressources, Technologies et enjeux de pouvoir*, Armand Colin 2016, σελ. 85 επ.

³ Για τον χαρακτηρισμό μιας υποδομής ως ζωτικής σημασίας βλ. τον ορισμό που δίδεται στο άρθρο 1 της Οδηγίας 2008/114/ΕΚ, όπου ορίζεται ότι: «υποδομές ζωτικής σημασίας» νοούνται τα περιουσιακά στοιχεία, συστήματα ή μέρη αυτών που βρίσκονται εντός των κρατών μελών και τα οποία είναι ουσιώδη για τη διατήρηση των λειτουργιών ζωτικής σημασίας της κοινωνίας, της υγείας, της ασφάλειας, της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας των μελών της, και των οποίων η διακοπή λειτουργίας ή η καταστροφή θα είχε σημαντικό αντίκτυπο για ένα κράτος μέλος, ως αποτέλεσμα της αδυναμίας διατήρησης των λειτουργιών αυτών και ότι ως «ευρωπαϊκές υποδομές ζωτικής σημασίας» ή «ΕΥΖΣ» νοούνται οι υποδομές ζωτικής σημασίας που βρίσκονται εντός των κρατών μελών και των οποίων η διακοπή λειτουργίας ή η καταστροφή θα είχε σημαντικό αντίκτυπο σε δύο τουλάχιστον κράτη μέλη.

⁴ Η προστασία της αξιοπρεπούς διαβίωσης απορρέει από την ανθρώπινη αξιοπρέπεια που αποτελεί το ακραίο όριο των επιλογών του νομοθέτη και ύπατο ερμηνευτικό κριτήριο για τον προσδιορισμό του πυρήνα των ατομικών δικαιωμάτων βλ. Τ. Ηλιοπούλου - Στράγγα Γενική θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων, Όψεις πολυεπίπεδης προστασίας στον ευρωπαϊκό χώρο, εκδ. Σάκκουλα 2018, Αθήνα Θεσσαλονίκη σελ. 56 και 219, με παραπομπές στη νομολογία.

⁵ Κ. Νασοπούλου, Η κατάργηση των ενεργειακών συνόρων και οι ευρωπαϊκές διασυνδέσεις σε Θεωρία και Πράξη Διοικητικού Δικαίου 2023, σελ. 245 – 255.

⁶ Βλ και αιτιολογική σκέψη 11 της Οδηγίας ΕΕ/2019/944 για την ηλεκτρική ενέργεια όπου ορίζεται ότι οι ελευθερίες που εγγυάται η Συνθήκη...είναι δυνατές μόνο σε πλαίσιο πλήρως ανοικτής αγοράς, η οποία παρέχει σε όλους τους καταναλωτές τη δυνατότητα να επιλέγουν ελεύθερα τους προμηθευτές τους και δίνει σε όλους τους προμηθευτές την ελευθερία να προμηθεύουν τους πελάτες τους. Αντίστοιχες σκέψεις διαλαμβάνονταν στις οδηγίες της δεύτερης και της τρίτης δέσμης.

Ευρώπη της ειρήνης και της προόδου⁷ που στήριξε την κυριαρχία της συνεργασία άνθρακα και χάλυβα, αποβλέπει στη δημιουργία μιας πλήρως διασυνδεδεμένης εσωτερικής αγοράς ενέργειας, *conditio sine qua non* για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Υπό το φως των προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής, τα δίκτυα αναβαθμίζονται και εκσυγχρονίζονται. Η μετάβαση της Ευρώπης στην κλιματική ουδετερότητα απαιτεί *de facto* ολοκληρωμένα δίκτυα που θα υποστηρίζουν καθαρές μορφές ενέργειας και νέες τεχνολογίες και, συγχρόνως, θα διασφαλίσουν την ισότιμη πρόσβαση καταναλωτών και επιχειρήσεων σε ενεργειακά αγαθά και υπηρεσίες, έτσι ώστε η μετάβαση να είναι δίκαιη και καθολική. Ένα διασυνδεδεμένο και σταθερό δίκτυο μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου από το οποίο θα διέρχεται το σύνολο των ενεργειακών πόρων προς την ευρωπαϊκή επικράτεια σε συνεχή ροή, τόσο σε περιόδους ενεργειακών κρίσεων όσον και στην καθημερινότητα συνιστά μια επιταγή ενεργειακής ασφάλειας⁸ και στρατηγικής⁹ για την καλύτερη χρήση της παραγόμενης ενέργειας και διείσδυση των ανανεώσιμων μορφών.

Ωστόσο, η σταθερή και συνεχόμενη πρόσβαση στις υποδομές δικτύου προϋποθέτει τη διενέργεια σοβαρών και μεγάλης εμβέλειας επενδύσεων. Η επίτευξη των ενωσιακών και εθνικών στόχων για την κλιματική ουδετερότητα απαιτεί *genera* επενδύσεις σε καινοτόμες τεχνολογίες, που είτε θα αναβαθμίσουν τα υπάρχοντα δίκτυα είτε θα δημιουργήσουν νέες εγκαταστάσεις, φιλικές για το περιβάλλον επιτρέποντας την πρόσβαση σε φθηνή καθαρή ενέργεια¹⁰. Μέσω των επενδύσεων ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και η περιφερειακή συνεργασία¹¹. Η αρχιτεκτονική του σύγχρονου ευρωπαϊκού τοπίου, όπως διαμορφώνεται μέσα από τα δίκτυα, προσφέρει τη βάση για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των κρατών που με την καθοδήγηση και τον συντονιστικό ρόλο της Επιτροπής εναρμονίζουν δράσεις και πολιτικές στον χώρο της ενέργειας. Ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο για την ενεργειακή μετάβαση και τις βιώσιμες επενδύσεις τίθεται σε ισχύ με την Πράσινη Συμφωνία. Η ενίσχυση των υποδομών ώστε να είναι ανθεκτικές στην κλιματική αλλαγή αποτελεί κυρίαρχη προτεραιότητα¹².

⁷ Διακήρυξη R. Schuman 9 Μαΐου 1950, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/Schuman-declaration-may-1950_el

⁸ Βλ. και την σκέψη 2 του Κανονισμού 2019/941 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, όπου ορίζεται ότι *οι αγορές και τα συστήματα που λειτουργούν καλά, με επαρκείς διασυνδέσεις ηλεκτρικής ενέργειας, είναι η καλύτερη εγγύηση της ασφάλειας του εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια.*

⁹ Η λέξη στρατηγική προέρχεται από τις λέξεις στρατός και άγω και σημαίνει την καθοδήγηση των στρατευμάτων στη νίκη. Στην οικονομική επιστήμη η στρατηγική έχει την έννοια της θέσπισης μακροπρόθεσμων στόχων, η επίτευξη των οποίων συνεπάγεται την επιλογή των κατάλληλων δράσεων και τη χρήση νομικών εργαλείων, που το δίκαιο παρέχει.

¹⁰ Παντελής Κάπρος, Μεταρρύθμιση της αγοράς ηλεκτρισμού για την αντιμετώπιση της κρίσης, στο πλαίσιο της μετεξέλιξης προς την κλιματική ουδετερότητα στο συλλογικό έργο υπό την επιμέλεια του Γ. Μανιάτη, Η ενεργειακή κρίση και η ελληνική οικονομία, Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, Σεπτέμβριος 2022, σελ. 77.

¹¹ Κ. Π. Ηλιόπουλος, Ζητήματα Ευρωπαϊκού Δικαίου Ενέργειας, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2014, σ 253-254

¹² Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, Καθαρός Πλανήτης για όλους. Ένα ευρωπαϊκό στρατηγικό μακρόπνοο όραμα για μια ευημερούσα σύγχρονη ανταγωνιστική και κλιματικά ουδέτερη οικονομία. COM (2018) 773.

Για την ανάπτυξη των ενεργειακών υποδομών των χωρών μελών η ΕΕ υιοθετεί την πολιτική των Διευρωπαϊκών Δικτύων Ενέργειας (ΔΕΔ-Ε), η οποία στηρίζεται στην αρχή της συνεργασίας των διαφόρων κρατών και περιοχών μεταξύ τους και με την Επιτροπή. Τα ΔΕΔ-Ε επικεντρώνονται στη σύνδεση των ενεργειακών υποδομών των κρατών μελών και αποτελούν τις υποδομές εκείνες που επιτρέπουν την διακίνηση και διανομή ενέργειας σε ευρωπαϊκή κλίμακα από τα σημεία παραγωγής εντός και εκτός των συνόρων της Ένωσης προς τον τελικό καταναλωτή, ή τον χώρο αποθήκευσης¹³. Οι στόχοι των ΔΕΔ Ε υλοποιούνται μέσω των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (ΕΚΕ)¹⁴, τα οποία αποτελούν έργα υποδομών μεγάλης κλίμακας, που αποσκοπούν στην ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς ενέργειας και συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ για την ενέργεια και το κλίμα και χρηματοδοτούνται από τον μηχανισμό «Συνδέοντας την Ευρώπη»¹⁵.

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί η συμβολή των Διευρωπαϊκών Δικτύων Ενέργειας στην αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης. Αρχικά αναλύεται το κανονιστικό καθεστώς που διέπει την ανάπτυξη και λειτουργία των ενεργειακών υποδομών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στη συνέχεια παρουσιάζονται σημαντικά διασυνοριακά έργα που αναπτύσσονται στην Ελλάδα.

2. Διευρωπαϊκά Δίκτυα Ενέργειας και Έργα Κοινού Ενδιαφέροντος

Τα δίκτυα αρύονται τη νομική τους βάση στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο. Η προώθηση της διασύνδεσης των δικτύων συμπεριλαμβάνεται και συμπλέκεται με τους στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής για την ενέργεια, η οποία στο πλαίσιο της ενεργειακής μετάβασης είναι πράσινη και υλοποιείται σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών με σκοπό την ενοποίηση της αγοράς ενέργειας και μέσω αυτής στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς¹⁶.

Ήδη από το 1993 με την Συνθήκη του Μάαστριχτ είχε διαπιστωθεί ότι η διασύνδεση και διαλειτουργικότητα των δικτύων, ήτοι δικτύων συμβατών μεταξύ τους, έτσι ώστε να καθίσταται εφικτή η διασυνοριακή χρήση και λειτουργία τους¹⁷, ήταν ο αναγκαίος όρος για την υλοποίηση της κοινής αγοράς, ενώ στη Λευκή Βίβλο της Επιτροπής με τίτλο Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση αναγνωρίστηκαν ως στρατηγικός παράγοντας για την ανάπτυξη με έμφαση στις συνέπειές τους για την αύξηση της απασχόλησης.

¹³ Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ενέργεια και το Περιβάλλον (2014-2020), 1.3.31 και άρθρο 2 Κανονισμού 869/2022.

¹⁴ Projects of Common Interest (PCI).

¹⁵ Σχετικοί ορισμοί σε Κανονισμούς 869/2022 και 347/2013.

¹⁶ Άρθρο 194 ΣΛΕΕ, Αναλυτικά για τον ρόλο της αγοράς ενέργειας στην οικονομία και την επίτευξη της εσωτερικής αγοράς βλ. Α. Ηλιάδου, Δίκαιο της Ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 254-256, Frédéric Berrod, Antoine Ullestad, La mutation des frontières énergétiques dans l'espace européen de l'énergie, εκδ. Larcier 2016, σελ.57.

¹⁷ Για την έννοια της διαλειτουργικότητας των δικτύων βλ. Αικ. Ηλιάδου, Διευρωπαϊκά Δίκτυα σε Β. Σκουρή, Ερμηνεία των Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2003, σελ..106.

Για την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς και την ενίσχυση της κοινωνικής, οικονομικής και εδαφικής συνοχής η Ευρωπαϊκή Ένωση δυνάμει των διατάξεων των άρθρων 170 – 172 της ΣΛΕΕ συμβάλλει στην δημιουργία και ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων στον τομέα της ενέργειας και υποστηρίζει σχέδια κοινού ενδιαφέροντος¹⁸. Η ενίσχυση της πολιτικής συνοχής περιλαμβάνεται μεταξύ των κύριων στόχων της Ένωσης¹⁹ και εν όψει του σκοπού που αποβλέπει στην αρμονική ανάπτυξη του συνόλου των εδαφικών περιφερειών της Ένωσης εκφράζει την ενωσιακή αλληλεγγύη προς τις λιγότερο ευνοημένες περιοχές²⁰. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την κοινή αγορά και, ταυτόχρονα, μεριμνά να μην απομονωθούν τα μικρά κράτη. Η συνοχή αποτελεί το μέσο για να καταστεί η ποικιλομορφία πλεονέκτημα που θα συμβάλει στην αιεφόρο ανάπτυξη του συνόλου της Ένωσης²¹.

Η συνοχή των δράσεων και πολιτικών της Ένωσης επιδρά στη διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού και την προώθηση της διασύνδεσης των δικτύων. Μέσω ενός υπερεθνικού δικτύου υποδομών, η ενωσιακή πολιτική για τα δίκτυα συμβάλλει στη μείωση των υφισταμένων ανισοτήτων και συνεπικουρεί την πολιτική συνοχής με έμφαση τις περιοχές που στερούνται, ή διαθέτουν ανεπαρκές δίκτυο. Η χρηματοδότηση επενδύσεων σε ενεργειακές υποδομές αποτελεί το κύριο εργαλείο για την ενίσχυση των ευρωπαϊκών χωρών και περιοχών, προκειμένου να εναρμονισθούν με την ενωσιακή νομοθεσία και τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία έχει περιβαλλοντική διάσταση και ενσωματώνεται στις ενωσιακές πολιτικές²².

Ειδικότερα, ως προς την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η ΕΕ καθορίζει την στρατηγική της σε θέματα ενέργειας, υιοθετεί κοινούς κανόνες, θέτει στόχους, τα κράτη, όμως, αποφαινόμενα κυριαρχικά κατά την επιλογή του ενεργειακού τους μείγματος για την χρήση των τεχνολογικών μέσων που θα οδηγήσουν την ενεργειακή τους μετάβαση. Ειδικότερα, η ανάπτυξη βιώσιμων ενεργειακών τεχνολογιών που απαιτούν σημαντικές και ποικίλες επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία, οδηγεί τα κράτη να κάνουν διαφορετικές επιλογές ενεργειακού μείγματος, με αποτέλεσμα να διαφοροποιούνται και ως προς την ανάπτυξη των ενεργειακών τους υποδομών που θα χρησιμοποιηθούν κατά την πράσινη μετάβαση.

Τα σύγχρονα δίκτυα ενέργειας χαρακτηρίζονται από διασυνδεσιμότητα, διαλειτουργικότητα και προσβασιμότητα. Τα ενεργειακά δίκτυα αποτελούν τις υποδομές που μέσω των διασυνδέσεων και της διαλειτουργικότητάς τους

¹⁸ Άρθρα 170 παρ.1 & 171 παρ.1 εδ.3 ΣΛΕΕ.

¹⁹ Άρθρο 3 παρ. 3 εδ. 3 ΣΕΕ.

²⁰ Άρθρο 174 εδ. 1 ΣΛΕΕ, ΔΕΚ, 03.09.2009, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-166/07, Συλλ. 2009. 7135 (σκ. 44).

²¹ Πβλ. Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Yves Bott στην υπόθεση C-121/14 Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σκ.78.

²² Οι απαιτήσεις της προστασίας του περιβάλλοντος, σύμφωνα με την αρχή της ενσωμάτωσης που αποτελεί κεντρική γενική αρχή του δικαίου προστασίας του περιβάλλοντος και κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 της ΣΛΕΕ, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να εντάσσονται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, βλ. και Danielle Charles le Bihan, *La conditionnalité environnementale dans la politique de cohésion de l'union européenne* στο συλλογικό έργο *La conditionnalité environnementale dans les politiques de l' union européenne*, sous la direction de Francette Fines et Hubert Delzangles, εκδ. Bruylant, σελ.68. Περισσότερα, για την κατοχύρωση και εξέλιξη των αρχών του ενωσιακού δικαίου σε Τ. Ηλιοπούλου - Στραγγα Γενική Θεωρία Θεμελιωδών Δικαιωμάτων *op.cit.* σελ. 340 επ.

διασφαλίζουν και εγγυώνται την πρόσβαση των ευρωπαϊών καταναλωτών σε υψηλής ποιότητας ενεργειακά προϊόντα και υπηρεσίες και σε τιμές ανταγωνιστικές. Πρωταρχικό καθήκον της Ένωσης κατά την εφαρμογή της ενεργειακής της πολιτικής να προωθήσει τις διασυνδέσεις των δικτύων, έτσι ώστε να διασφαλίσει την ασφάλεια του εφοδιασμού σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο και ταυτόχρονα να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή υπέχουν υποχρέωση συνεργασίας και προώθησης των κοινών ενωσιακών αξιών και συμφερόντων, μια δέσμευση που αποτελεί έκφραση της θεμελιώδους για την ευρωπαϊκή ενοποίηση αρχής της αλληλεγγύης²³ και συνδέεται με την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας²⁴.

Παράλληλα, η συνεργασία για την υλοποίηση έργων προάγει την τη σύγκλιση των εθνικών πολιτικών και αποτελεί προϋπόθεση για την ευρωπαϊκή αρωγή που στο πλαίσιο της συνοχής συνίσταται στην ενίσχυση σχεδίων για την επίτευξη των κλιματικών στόχων. Η αλληλεγγύη που δημιουργείται μέσω των υποδομών συμβάλλει στην ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας της Ένωσης και αποτελεί το κύριο εργαλείο για την αντιμετώπιση των κινδύνων της κλιματικής αλλαγής. Τα δίκτυα αποτελούν την ακριβή έκφραση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής αλληλεγγύης²⁵. Ταυτόχρονα, εν όψει της συμβολής τους στην διαφοροποίηση των πηγών του ενεργειακού εφοδιασμού μέσω της διάνοιξης νέων οδύσεων από νέες πηγές και του διαλόγου που αναπτύσσεται με εταίρους από τρίτες χώρες, τα δίκτυα συνδέονται με την εξωτερική ενεργειακή πολιτική της Ένωσης²⁶.

Υπό το φως των ανωτέρω, η πολιτική των διευρωπαϊκών δικτύων και διαμέσου αυτής η προώθηση των υποδομών δικτύου της Ένωσης βρίσκονται στην κορυφή της ιεραρχίας των προτεραιοτήτων της ευρωπαϊκής πολιτικής ενέργειας, που εστιάζει στην ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων και κυριαρχείται από την αρχή της ενεργειακής αλληλεγγύης²⁷. Οι διασυνδέσεις είναι το τεχνικό μέσο για τον ενεργειακό εφοδιασμό και μέσω της τροφοδοσίας σε ενεργειακά προϊόντα η βάση στην οποία οικοδομούνται σχέσεις συνεργασίας²⁸ και αμοιβαίας εμπιστοσύνης, αλληλεξάρτησης και αλληλεγγύης που αποβλέπουν στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη δίκαιη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα.

3. Ο Κανονισμός ΕΕ/2022/869

Σε εναρμόνιση με τους ενωσιακούς στόχους για την ενέργεια και το κλίμα τίθεται σε ισχύ ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο με τον Κανονισμό ΕΕ/2022/869 της 30^{ης} Μαΐου 2022

²³ Για την αρχή της αλληλεγγύης στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής, σε Μ. Χρυσομάλλη, Η αρχή της αλληλεγγύης στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2017, σελ. 52 και 112.

²⁴ Άρθρο 4 παρ.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

²⁵ Frédéric Berrod, Antoine Ullestad, La mutation des frontières énergétiques op. cit., σελ.59 επ.

²⁶ Κ. Νασοπούλου Η κατάργηση των ενεργειακών συνόρων...op.cit., σελ.255.

²⁷ Άρθρα 11 και 94 ΣΛΕΕ, βλ. και Communication de la Commission Réseaux Intelligents de l'innovation au déploiement (12 avril 2011) COM 2011 final

²⁸ Αναλυτικά για τα δίκτυα ως βάση διοικητικής συνεργασίας εθνικών και ενωσιακών οργάνων σε Ν. Σημαντήρα, Η συνταγματική προβληματική των δικτύων διοικητικής συνεργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση : Δημοκρατική νομοποίηση και δικαστικός έλεγχος, ΕΦΔΔ 2 (2020), σελ. 207-218.

για τον σχεδιασμό των ενεργειακών υποδομών και την υλοποίηση έργων κοινού ενδιαφέροντος²⁹. Στις καινοτομίες του Κανονισμού περιλαμβάνονται η θέσπιση υποχρεωτικών κριτηρίων βιωσιμότητας για όλα τα έργα, η κατάργηση της στήριξης νέων υποδομών πετρελαίου και φυσικού αερίου, η εστίαση σε υπεράκτια δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας και υδρογόνο, η επιτάχυνση της ανάπτυξης ευφυών δικτύων και εξηλεκτρισμού. Συγχρόνως, προβλέπεται η δυνατότητα να χρηματοδοτηθούν έργα που συνδέουν τις ευρωπαϊκές με τρίτες χώρες και καλούνται Έργα Αμοιβαίου Ενδιαφέροντος, υπό την προϋπόθεση ότι συμβάλλουν στους συνολικούς στόχους της ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής της Ένωσης³⁰.

Με τον νέο Κανονισμό θεσπίζονται κατευθυντήριες γραμμές και κανόνες για την έγκαιρη ανάπτυξη και διαλειτουργικότητα των ενεργειακών υποδομών³¹ και υιοθετούνται δεκατέσσερις προτεραιότητες που καλύπτουν ποικίλες γεωγραφικές περιφέρειες, ή θεματικά πεδία στο πεδίο της μεταφοράς και αποθήκευσης της ηλεκτρικής ενέργειας, των υπεράκτιων δικτύων ανανεώσιμης ενέργειας, της μεταφοράς και αποθήκευσης υδρογόνου, των ηλεκτρολυτικών κυψελών, των ευφυών δικτύων φυσικού αερίου, των ευφυών δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας και της μεταφοράς και αποθήκευσης διοξειδίου του άνθρακα.

Η επιλογή των έργων, τα οποία πρέπει να πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια διενεργείται στη βάση μιας διαφανούς διαδικασίας, κατά την οποία λαμβάνονται υπ' όψιν τα ακόλουθα: α) τα έργα να έχουν σημαντικό αντίκτυπο σε τουλάχιστον δύο χώρες της ΕΕ, β) να ενισχύουν την ενοποίηση της αγοράς και να συμβάλλουν στην ολοκλήρωση των δικτύων των χωρών της ΕΕ, γ) να αυξάνουν τον ανταγωνισμό στις αγορές ενέργειας προσφέροντας εναλλακτικές λύσεις στους καταναλωτές, δ) να ενισχύουν την ασφάλεια του εφοδιασμού, ε) να συμβάλλουν στους ενεργειακούς και κλιματικούς στόχους της ΕΕ.

Ένα έργο απαιτείται να είναι οικονομικά και περιβαλλοντικά βιώσιμο και συνοδεύεται οικονομικές αναλύσεις κόστους – οφέλους, περιβαλλοντικές μελέτες και εκθέσεις σκοπιμότητας όσον αφορά την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή³². Η βιωσιμότητα αποκτά καθοριστική σημασία κατά την αξιολόγηση, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η επίτευξη των ενεργειακών και κλιματικών επιδιώξεων της Ένωσης και των στόχων της κλιματικής ουδετερότητας.

Περιφερειακές ομάδες στις οποίες συμμετέχουν εκπρόσωποι των κρατών, των εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών και Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς αφ' ενός και της Επιτροπής, του Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας και του Ευρωπαϊκού Δικτύου Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας, ή Ευρωπαϊκού Δικτύου Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Φυσικού Αερίου, υποβάλλουν προς την Επιτροπή καταλόγους με τα προτεινόμενα έργα, τα οποία έχουν αξιολογηθεί θετικά και ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα διαφανή και

²⁹ Οι περιβαλλοντικές εξελίξεις και τους συνέπειες για το κλίμα που οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση να υιοθετήσει μια νέα αναπτυξιακή στρατηγική (Πράσινη Συμφωνία) αποτυπώνονται στις αιτιολογικές σκέψεις του Κανονισμού, ο οποίος στηρίζει διασυννοριακά έργα για τη σύνδεση των ενεργειακών δικτύων των κρατών και την ενσωμάτωση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

³⁰ Άρθρο 18 του Κανονισμού.

³¹ Άρθρο 1 του Κανονισμού.

³² Άρθρα 16§4 & 10§6 του Κανονισμού.

αντικειμενικά κριτήρια, να περιλαμβάνονται στα δεκαετή σχέδια ανάπτυξης των δικτύων και να τυγχάνουν της εγκρίσεως των κρατών.

Τα κράτη μέλη, σύμφωνα με το Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης³³, διαθέτουν ένα δικαίωμα αρνησικυρίας ως προς την ένταξη ενός έργου σε καθεστώς ΕΚΕ, που απορρέει την ίδια τη ΣΛΕΕ (άρθρο 172) και συναρτάται με την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας επί των εδαφών της επικράτειάς τους³⁴. Εν τούτοις, το δικαίωμα τους περιορίζεται από την υποχρέωση αιτιολογήσεως που τους επιβάλλει ο ενωσιακός νομοθέτης. Τα κράτη οφείλουν να αιτιολογούν την άρνησή τους προβάλλοντας δεόντως αιτιολογημένους λόγους, η δε Επιτροπή δεσμεύεται από την εθνική κρίση και δεν δύναται να συμπεριλάβει στον κατάλογο έργου που δεν απολαμβάνει της κρατικής εγκρίσεως. Αξιοσημείωτο ότι το Γενικό αναφέρθηκε στο άρθρο 10 της Συνθήκης για τον Χάρτη της Ενέργειας, το οποίο ενσωματώνει τις γενικές αρχές του ενωσιακού δικαίου της χρηστής διοίκησης, της ίσης μεταχείρισης, της ασφάλειας δικαίου, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας.

Ακολουθώντας, η Επιτροπή εκδίδει Πράξη κανονιστικού περιεχομένου στην οποία εμπεριέχεται κατάλογος των προς υλοποίηση έργων (*Ενωσιακός κατάλογος ΕΚΕ*)³⁵. Ο κατάλογος υποβάλλεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, που διαθέτουν την ευχέρεια είτε να αποδεχθούν τον Κατάλογο είτε να τον απορρίψουν. Εάν δεν διατυπωθεί αντίρρηση εντός προθεσμίας δύο μηνών, ο Κατάλογος τίθεται σε ισχύ. Η έγκριση του ενωσιακού καταλόγου προσδίδει στα έργα κοινού ενδιαφέροντος καθεστώς της μεγαλύτερης εθνικής προτεραιότητας, προκειμένου να διασφαλισθεί η ταχεία διοικητική μεταχείρισή τους κατά τη διαδικασία της αδειοδότησης. Λόγω της σπουδαιότητός τους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί τα κράτη να προβούν στον χαρακτηρισμό τους ως *έργων υψίστης εθνικής σημασίας και προτεραιότητας*³⁶ και ως έργων που εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον να απολαμβάνουν καθεστώτος προτεραιότητας σε εθνικό επίπεδο, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ταχεία και επείγουσα μεταχείρισή τους στις σχετικές διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες, καθώς και η κατά το δυνατόν συντομότερη και απλούστερη αδειοδότησή τους υπό συνθήκες διαφάνειας³⁷.

Η εκτέλεση των έργων εμπίπτει στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών και υλοποιείται σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στον Κανονισμό, υπό την παρακολούθηση και εποπτεία των ρυθμιστικών αρχών και του Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών (ΟΣΡΑΕ – ACER) που διαδραματίζει συντονιστικό ρόλο. Οι φορείς υλοποίησης των ΕΚΕ απολαμβάνουν του ευεργετήματος να υποβάλουν στις ρυθμιστικές αρχές αίτηση επένδυσης και διασυννοριακού επιμερισμού του κόστους, προκειμένου οι διαχειριστές να αναλάβουν τις επενδυτικές δαπάνες, καθώς και να ζητήσουν χρηματοδότηση από τον μηχανισμό «*Συνδέοντας την Ευρώπη*».

³³ Απόφαση της 8^{ης} Φεβρουαρίου 2023 υπόθεση T-295/2020 Aquind.

³⁴ Για την αρχή της διαρκούς κυριαρχίας των κρατών επί των φυσικών τους πόρων, Κ. Νασοπούλου, Ορυκτός Πλούτος, Μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση, μελέτη δημοσιευμένη σε Πρακτικά 6ου Συνεδρίου Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων, σελ. 297-313.

³⁵ Άρθρο 3 του Κανονισμού.

³⁶ Σχέδιο REPowerEU

³⁷ Άρθρα 7 έως 10 και σκέψεις 37 και 43 του Προοιμίου του Κανονισμού

4. Χρηματοδότηση ΕΚΕ

Για τη χρηματοδότηση και ανάπτυξη των επιλέξιμων ΕΚΕ με τον Κανονισμό ΕΕ/2021/1153 τέθηκε σε ισχύ ο μηχανισμός «Συνδέοντας την Ευρώπη» (Connecting Europe Facility - CEF)³⁸. Ο οργανισμός CEF συνιστά ένα ευρωπαϊκό ταμείο για την υλοποίηση επενδύσεων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο στους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας και των ψηφιακών έργων που αποσκοπούν στη μεγαλύτερη διασύνδεση μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τελεί υπό την κεντρική διαχείριση της Επιτροπής και την συνδρομή του Εκτελεστικού Οργανισμού Καινοτομίας και Δικτύωσης (INEA - Innovation and Network Executive Agency). Στο πλαίσιο του Μηχανισμού παρέχονται επιχορηγήσεις, οικονομικές εγγυήσεις και ομόλογα έργων, σύμφωνα με τους κανόνες για τη χορήγηση ευρωπαϊκής οικονομικής στήριξης, τα έργα προτεραιότητας και τα ανώτατα όρια της συγχρηματοδότησης από την ΕΕ ανά είδος έργου.

Δεδομένου ότι όλο το πλέγμα των ρυθμίσεων για τα ΕΚΕ αποβλέπει στη διενέργεια επενδύσεων σε υποδομές δικτύου, που θα υποστηρίξουν την αειφόρο ανάπτυξη και τη μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών ρύπων, η χρηματική ενίσχυση τελεί υπό την προϋπόθεση ότι η αγορά αδυνατεί να υποστηρίξει έργα, τα οποία δεν θα πραγματοποιηθούν εάν δεν τύχουν οικονομικής υποστήριξης³⁹. Για τον λόγο αυτό προηγείται η διαδικασία διασυνοριακού επιμερισμού του κόστους⁴⁰, μετά από την υποβολή αιτήματος στις οικείες εθνικές ρυθμιστικές αρχές, προκειμένου οι σχετικές δαπάνες να αναληφθούν από τους διαχειριστές. Σε περίπτωση ασυμφωνίας των ρυθμιστικών αρχών, επιλαμβάνεται ο ACER. Εάν και πάλι ο κίνδυνος εξακολουθεί να απειλεί την υλοποίηση του έργου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλαμβάνει τη χρηματοδότησή του. Ο βαθμός του κινδύνου που απειλεί τη βιωσιμότητα της επένδυσης αποτελεί το κύριο κριτήριο για την υπαγωγή ενός έργου στο ρυθμιζόμενο καθεστώς του Κανονισμού.

Επενδύσεις για ενεργειακές υποδομές μπορούν να υποστηριχθούν στο πλαίσιο περισσότερων προγραμμάτων και ταμείων όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΤΣΕ), και τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), και ιδίως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)⁴¹. Επίσης, για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και τη βελτίωση της διασύνδεσης των ευρωπαϊκών δικτύων αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας η Επιτροπή μέσω του μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας υποστηρίζει τον συντονισμένο σχεδιασμό και χρηματοδότηση των διασυνοριακών και εθνικών ενεργειακών υποδομών (Σχέδιο REPowerEU).

³⁸ Άρθρα 1 & 3 του Κανονισμού ΕΕ/2021/1153 και σκ.2, 28 & 31 του Προοιμίου.

³⁹ Κ. Ηλιόπουλος, Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο της ενέργειας – επενδύσεις σε Ενέργεια και Δίκαιο τεύχος 21 (2014), σελ. 41 επ.

⁴⁰ Άρθρο 16 Κανονισμού ΕΕ/2022/869.

⁴¹ Άρθρο 7 του Κανονισμού ΕΕ 2021/1057 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021.

Ωστόσο, δεν αποκλείεται τα έργα κοινού ενδιαφέροντος τύχουν κρατικής χρηματοδότησης. Στην περίπτωση αυτή, όπως και όταν οι εθνικές αρχές ενεργούν ως διαχειριστές κατά τη χορήγηση ευρωπαϊκών κονδυλίων στο πλαίσιο διαφόρων προγραμμάτων, τα έργα κοινοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία αξιολογεί την αναγκαιότητα της επένδυσης και ελέγχει τη συμβατότητα της προς την εσωτερική αγορά και τους κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις⁴². Όταν, λοιπόν, οι ανεπάρκειες της αγοράς εμποδίζουν τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη των έργων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιτρέπει στα τα κράτη την κρατική χρηματοδότηση, κατ' άρθρο 107 παρ. 3 της ΣΛΕΕ, για λόγους γενικότερου συμφέροντος και ικανοποίησης των συμφερόντων της Ένωσης⁴³.

Σημαντικός παράγοντας για την ένταξη έργων σε καθεστώς κρατικών ενισχύσεων υπό το πλαίσιο των Κατευθυντηρίων Γραμμών είναι επίτευξη ενός στόχου κοινού ενδιαφέροντος. Εν τούτοις, είναι δυνατή η ενίσχυση επενδύσεων σε ενεργειακές υποδομές, ανεξάρτητα εάν επιδιώκεται σκοπός κοινού συμφέροντος. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται μια πρόσθετη αρνητική προϋπόθεση: η ενίσχυση να μην αλλοιώνει τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που θα αντέκειτο προς το κοινό συμφέρον⁴⁴.

Ως γενική αρχή, η Επιτροπή τονίζει ότι οι ενισχύσεις για ενεργειακές υποδομές συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και, επομένως, δύναται να θεωρηθεί ότι εξυπηρετούν έναν στόχο κοινού συμφέροντος. Κατά την αξιολόγηση της ενίσχυσης, ερευνάται εάν ο θετικός αντίκτυπος που συνεπάγεται στην υποστηριζόμενη οικονομική δραστηριότητα, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας του περιβάλλοντος, των περιβαλλοντικών και των κλιματικών στόχων της Ένωσης αντισταθμίζει τις αρνητικές επιπτώσεις του έργου⁴⁵ και διαλαμβάνεται κρίση εάν η συγκεκριμένη δραστηριότητα δεν αντιβαίνει σε κανόνες του ενωσιακού δικαίου σχετικά με το περιβάλλον, δεδομένου ότι κρατική ενίσχυση αντιβαίνουσα σε διατάξεις του δικαίου του περιβάλλοντος δεν δύναται να κηρυχθεί συμβατή με την εσωτερική αγορά⁴⁶.

Οι ενισχύσεις εστιάζουν κυρίως στις επενδυτικές δαπάνες των ενισχυόμενων επιχειρήσεων. Εν τούτοις, είναι δυνατή η χορήγηση ενός συνδυασμού επενδυτικής και λειτουργικής ενίσχυσης σε έργα που διακρίνονται για την καινοτομία τους. Η αρχή της αναλογικότητας που διέπει τη χορήγησή τους δεν επιτρέπει τη δημιουργία υπερκερδών και ένας μηχανισμός παρακολούθησης και ανάκτησης θεωρείται αναγκαίος για την αποφυγή αθέμιτου ανταγωνισμού⁴⁷. Τοιούτοτρόπως, οι κρατικές ενισχύσεις προωθούν

⁴² Χ. Μαλαματάρης, Το κριτήριο της προέλευσης των πόρων σε Δίκαιο Κρατικών Ενισχύσεων υπό την επιμέλεια Β. Χριστιανού, Μ. Ροδόπουλου, σελ. 57 - 58, Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ 2020.

⁴³ Εν δυνάμει συμβατές ενισχύσεις, βλ. Α. Βοϊτσίδου Το σύστημα προληπτικού ελέγχου δυνάμει απόφασης της Επιτροπής, σε, Δίκαιο Κρατικών Ενισχύσεων υπό την επιμέλεια Β. Χριστιανού, Μ. Ροδόπουλου, σελ. 168, Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ 2020.

⁴⁴ Κατευθυντήριες Γραμμές του 2022 για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του κλίματος, της προστασίας του περιβάλλοντος και της ενέργειας αρ.8, βλ. και C-594/18P, *Δημοκρατία της Αυστρίας* σκ. 26.

⁴⁵ Κατευθυντήριες Γραμμές του 2022, ανωτ., αρ. 3.3.

⁴⁶ C-594/18P, σκ. 100 και 45.

⁴⁷ Patrick Thieffry, *Manuel de droit de l'environnement et du climat*, 3me édition Bruylant, 2021, σελ. 466 επ. Στο πλαίσιο, αυτό εγκρίθηκε από την Επιτροπή η χορηγηθείσα στον αντλησιοταμιευτήρα της Αμφιλοχίας επενδυτική και λειτουργική ενίσχυση και συγχρόνως εκτιμήθηκε ο μηχανισμός ανάκτησης υπερκερδών (SA 57473 final).

τις επενδύσεις, συνδράμουν στην επίτευξη των στόχων και ενισχύουν το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος⁴⁸.

Εν κατακλείδι τα χρηματοδοτούμενα έργα πρέπει να συμμορφώνονται προς το δίκαιο και τις πολιτικές της ΕΕ, ιδίως σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, ανταγωνισμού και ανάθεσης δημόσιων συμβάσεων, να είναι καινοτόμα, να μην έχουν περιβαλλοντικό αποτύπωμα και να συμβάλλουν στη μείωση των αερίων διοξειδίου του άνθρακα, γι' αυτό οι επενδύσεις προσανατολίζονται σε βιώσιμες μορφές ενέργειας σε περισσότερους τομείς της αγοράς με έμφαση στην έρευνα και καινοτομία. Ήδη, με την έγκριση του 6^{ου} ενωσιακού καταλόγου, στον οποίον περιλαμβάνονται για πρώτη φορά έργα κοινού και αμοιβαίου ενδιαφέροντος⁴⁹ διασφαλίζεται ότι τα έργα που χρηματοδοτούνται από την Ένωση συνδράμουν στην επίτευξη των ενωσιακών στόχων για την ενέργεια και το κλίμα, όπως οι στόχοι αυτοί καθορίζονται από την Πράσινη Συμφωνία.

5. Η προστασία των επενδύσεων και οι εξαιρέσεις από τους κανόνες του ανταγωνισμού

Πέραν των ανωτέρω γενικών διατάξεων που διέπουν το καθεστώς των έργων κοινού ενδιαφέροντος, οι επενδύσεις σε ενεργειακές υποδομές απολαύουν εξαιρετικών προστατευτικών ρυθμίσεων, κατ' απόκλιση των κανόνων του ανταγωνισμού. Ένα ιδιαίτερο καθεστώς εξαίρεσης θεσπίζεται ως προς τις νέες γραμμές διασύνδεσης⁵⁰ με τις ρυθμίσεις των άρθρων 17 του Κανονισμού 714/2009 (ήδη 63 του Κανονισμού 2019/943) από τις διατάξεις περί πρόσβασης τρίτων, ιδιοκτησιακού διαχωρισμού και χρήσης των εσόδων, που αποτελούν βασικούς παράγοντες για την απελευθέρωση της αγοράς.

Ειδικότερα, σε μια ελεύθερη αγορά η ελεύθερη πρόσβαση στις υπηρεσίες δικτύου συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για την κυκλοφορία των ενεργειακών ροών και την παροχή ενεργειακών υπηρεσιών, έτσι ώστε μέσω της λειτουργικότητας των δικτύων να διασφαλισθεί ο εφοδιασμός της αγοράς⁵¹. Με το τρίτο πακέτο μέτρων για την ενέργεια εισήχθη το σύστημα της ρυθμιζόμενης πρόσβασης βάσει ex ante δημοσιευμένων τιμολογίων που έχουν εγκριθεί από την ρυθμιστική αρχή ενέργειας. Οι ενωσιακές ρυθμίσεις για την ελεύθερη πρόσβαση συμπληρώνονται με διατάξεις για τον διαχωρισμό των δραστηριοτήτων δικτύων από τις δραστηριότητες παραγωγής και

⁴⁸ Κεκελέκης Μ., Ευρωπαϊκή πολιτική ελέγχου κρατικών ενισχύσεων στον τομέα της ενέργειας με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος, σε Φαραντούρη Ν. (επιμ.), Ενέργεια – Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, 2012, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 169. Υπό το καθεστώς αυτό κρίθηκαν τα έργα του Διασυνδετήριου Αγωγού IGB (SA 51023 & SA 52049) και του Τερματικού Σταθμού υγροποιημένου φυσικού αερίου Αλεξανδρούπολης (SA 55526).

⁴⁹ Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 7930/28-11-2023, final, στην οποία περιλαμβάνονται έργα ηλεκτρικής ενέργειας, υπεράκτιων και έξυπνων δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας, έργα υδρογόνου και ηλεκτρολυτικών κυψελών, έργα δικτύων διοξειδίου του άνθρακα.

⁵⁰ Καλούνται γραμμές διασύνδεσης οι γραμμές μεταφοράς που διασχίζουν ή γεφυρώνουν τα σύνορα μεταξύ κρατών μελών και συνδέουν τα εθνικά δίκτυα μεταφοράς Βλ. άρθρα 2 παρ.1 Καν. 714/2009 και 2 του Κανονισμού 943/2019.

⁵¹ Άρθρα 32 Οδηγίων 2009/72/EK για την ηλεκτρική ενέργεια και 2009/73/EK για το φυσικό αέριο και 6 της Οδηγίας 2019/944/EE, Α. Ηλιάδου, op.cit. παρ.49, σελ.21.

προμήθειας (unbundling), ρυθμίσεις που κρίνονται αναγκαίες για να εξαλειφθούν συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των επιχειρήσεων και να εξυπηρετηθεί λόγος γενικότερου συμφέροντος που συνίσταται στη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς ενέργειας και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού⁵².

Ωστόσο, εν όψει και της σημασίας που τα δίκτυα διαδραματίζουν για το κοινωνικό σύνολο, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ενεργειακή μετάβαση, η προστασία των επενδύσεων υπό προϋποθέσεις αποτελεί τη δικαιολογητική βάση για την εισαγωγή αποκλίσεων από τους ανωτέρω κανόνες της ελεύθερης αγοράς. Η απαλλαγή χορηγείται με απόφαση των ρυθμιστικών αρχών και, σε περίπτωση διαφωνίας, ή παραπομπής, από τον ACER, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, μεταξύ των οποίων η επένδυση να ενισχύει τον ανταγωνισμό και η ένταση του κινδύνου είναι σε τέτοιο βαθμό που η επένδυση να μην υλοποιείται παρά μόνον εάν χορηγηθεί η εξαίρεση, η οποία δεν θα πρέπει να παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό, ή την ουσιαστική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Ο βαθμός του κινδύνου της επένδυσης αποτελεί το βασικό κριτήριο που διέπει την εξέταση του αιτήματος απαλλαγής, η οποία, σύμφωνα με το Γενικό Δικαστήριο, μπορεί να χορηγηθεί ακόμη και στην περίπτωση που το συγκεκριμένο έργο έχει τύχει χρηματοοικονομικής στήριξης κατά τις γενικές διατάξεις για τα διευρωπαϊκά δίκτυα ως έργο κοινού ενδιαφέροντος⁵³. Σχετικά δε με την έκταση του διενεργούμενου ελέγχου, τόσο τα όργανα του ACER αλλά και της Επιτροπής, προς την οποία κοινοποιούνται οι σχετικές αποφάσεις, διαθέτουν ευρείες αρμοδιότητες έτσι ώστε να προβαίνουν σε εκτιμήσεις που αφορούν περίπλοκα πραγματικά στοιχεία επιστημονικής, τεχνικής και οικονομικής φύσεως⁵⁴. Ο ανταγωνισμός βρίσκεται στο επίκεντρο της απόφασης απαλλαγής, η οποία λαμβάνεται μετά από ad hoc στάθμιση του κινδύνου που απειλεί τη συγκεκριμένη επένδυση και του κινδύνου που εγκυμονείται για τον ανταγωνισμό και την αγορά και χορηγείται για περιορισμένο χρονικό διάστημα.

Αξιοσημείωτο ότι σε κάθε περίπτωση όλες οι ρυθμίσεις, γενικές και εξαιρετικές, αποβλέπουν στην επίτευξη του κοινού στόχου που είναι η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, ή όπως γλαφυρά περιγράφει ο Γενικός Εισαγγελέας Giovanni Pitruzzella, στην εξάλειψη της σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά της ενέργειας και των δικτύων, με σκοπό τη διασφάλιση της δίκαιης πρόσβασης στο δίκτυο, την προώθηση των επενδύσεων σε υποδομή χωρίς διακρίσεις, τη δημιουργία διαφάνειας στην αγορά και τη διασφάλιση της ασφάλειας του εφοδιασμού και με απώτερο σκοπό τη δημιουργία εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου⁵⁵.

⁵² Απόφαση της 14^{ης} Ιανουαρίου 2021, C-718/2018, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας σκ. 53-55, 77-80.

⁵³ Βλ. και T-735/18, Aquind Ltd, σκ. 107. Εν τούτοις, σύμφωνα με τις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα Manuel Campos Sanchez – Bordona επί της αναιρέσεως του ACER κατά της ανωτέρω αποφάσεως (C-46/21P), λόγω της εξαιρετικότητας του καθεστώτος απαλλαγής, θα πρέπει να προηγηθεί η χρηματοδότηση ενός έργου, σύμφωνα με το γενικό καθεστώς του Κανονισμού, προκειμένου κατά την ανάλυση του βαθμού του κινδύνου μιας επένδυσης να αξιολογηθεί κατά πόσον ο οικονομικός κίνδυνος του έργου θα μπορούσε να περιορισθεί (σκ.107-123).

⁵⁴ T-735/18, σκ. 65-69.

⁵⁵ Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα επί της υπόθεσης C-718/18 σκ.42

Η υποχρέωση προστασίας των επενδύσεων αποτυπώνεται με ενάργεια και στην Οδηγία για το φυσικό αέριο, στην οποία αναγνωρίζεται το ενδεχόμενο να υπάρξουν κίνδυνοι για τους επενδυτές από την πρόσβαση τρίτων στις εγκαταστάσεις τους. Συναφώς, με το άρθρο 36 της Οδηγίας 2009/73 εισάγεται αντίστοιχη ρύθμιση⁵⁶ για την προστασία των επενδύσεων, σύμφωνα με την οποία, η κύρια νέα υποδομή φυσικού αερίου (αγωγοί, αποθήκες), μπορεί, κατόπιν αιτήσεως, να εξαιρείται από τις ανωτέρω υποχρεώσεις για καθορισμένο χρονικό διάστημα. Η απαλλαγή απαιτεί ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, η δε εξαιρετικότητα των ρυθμίσεων επιβάλλει την συσταλτική τους ερμηνεία⁵⁷. Τέλος, ο ρόλος των διασυνοριακών υποδομών στην ασφάλεια του εφοδιασμού των χωρών οδήγησε το ΔΕΕ⁵⁸, κατ' εφαρμογήν της αρχής της ενεργειακής αλληλεγγύης και διατάξεων του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου στη δημιουργία μιας πρόσθετης υποχρέωσης για τα όργανα της Ένωσης κατά την εξέταση αιτημάτων απαλλαγής: να εξετάζουν και να αξιολογούν τις συνέπειες της αποδοχής ενός σχετικού αιτήματος για τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης και των χωρών – μελών της.

6. Διασυνοριακά έργα ενέργειας στην Ελλάδα

Στην χώρα μας υλοποιούνται σημαντικά έργα σε διασυνοριακές ενεργειακές υποδομές ηλεκτρικής ενέργειας (κυρίως διασυνδέσεις) και φυσικού αερίου, τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως *έργα κοινού ενδιαφέροντος* και ενταχθεί στον Ενωσιακό Κατάλογο. Επενδύσεις για την υλοποίηση τους αποτελούν ex lege στρατηγικές επενδύσεις⁵⁹, ήτοι επενδύσεις που συνεισφέρουν τα μέγιστα στην αύξηση της απασχόλησης, την αιεφόρο ανάπτυξη, την ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της χώρας και σύμφωνα με τον πρόσφατο αναπτυξιακό νόμο εμπίπτουν στην ειδικότερη κατηγορία των *«αυτοδίκαια εντασσόμενων στρατηγικών επενδύσεων»*⁶⁰. Στην ίδια κατηγορία περιλαμβάνονται και οι επενδύσεις για Σημαντικά Έργα Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος «Important Projects of Common European Interest (IPCEI)».

Ως αυτόθροη συνέπεια του χαρακτηρισμού τους τα έργα απολαμβάνουν του καθεστώτος της μεγαλύτερης εθνικής προτεραιότητας και μπορούν να επωφελούνται από τις fast track διαδικασίες αδειοδότησης και υλοποίησης που προβλέπονται για τις

⁵⁶ Ρύθμιση αντίστοιχη του άρθρου 17 του Κανονισμού 714/2009, βλ. ανωτ..

⁵⁷ Βλ. και απόφαση C-439/2006, Citiworks, σκ.55. Ως προς την εξαιρετικότητα των ρυθμίσεων απαλλαγής βλ. στις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα.

⁵⁸ Βλ. απόφαση C-848/19 P, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Δημοκρατίας της Πολωνίας

⁵⁹ Άρθρα 8 ν.4271/2014 (Α'144) και ήδη 2 ν.4864/2021 (Α'237). Η λέξη στρατηγική προέρχεται από τις λέξεις στρατός και άγω και σημαίνει την καθοδήγηση των στρατευμάτων στη νίκη. Στην οικονομική επιστήμη η στρατηγική έχει την έννοια της θέσπισης μακροπρόθεσμων στόχων, η επίτευξη των οποίων συνεπάγεται την επιλογή των κατάλληλων δράσεων και τη χρήση νομικών εργαλείων, που το δίκαιο παρέχει, Rachid Rhattat Alexandre Quiquerez, Droit des start – up et de l' innovation, εκδ. Larcier, 2021, σελ.30. Η έννοια της «στρατηγικής επένδυσης» εισήχθη στην ελληνική νομοθεσία με τον ν. 3894/2010 «Επιτάχυνση και διαφάνεια υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων» (Α' 204) και αφορά στις παραγωγικές εκείνες επενδύσεις που επιφέρουν ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα σημαντικής εντάσεως στη συνολική εθνική οικονομία και προάγουν την έξοδο της χώρας από την οικονομική κρίση.

⁶⁰ Άρθρο 2 παρ. 1 περ. ε' ν.4864/2021

στρατηγικές επενδύσεις στο βαθμό που συνάδουν με τις εθνικές και ενωσιακές ρυθμίσεις που διέπουν την αγορά ενέργειας⁶¹. Η αδειοδότηση ρυθμίζεται από τις διατάξεις του εθνικού δικαίου στη βάση της διαδικασίας που προβλέπεται στον προαναφερθέντα ευρωπαϊκό Κανονισμό και ολοκληρώνεται με την έκδοση εμπεριστατωμένης απόφασης. Ως εμπεριστατωμένη απόφαση νοείται το σύνολο αποφάσεων που λαμβάνουν οι αρμόδιες αρχές και καθορίζουν τη χορήγηση, η μη έγκριση σε φορέα υλοποίησης έργου για την υλοποίηση της ενεργειακής υποδομής που σχετίζεται με ένα έργο⁶². Το Υπουργείο Περιβάλλοντος μέσω των αρμοδίων υπηρεσιών του και η ΡΑΕΕΥ αποτελούν τους κύριους φορείς για την αδειοδότηση των έργων που κατά την αξιολόγησή τους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κριθεί ότι συμβάλλουν στους κλιματικούς ενωσιακούς στόχους και, ως εκ τούτου, διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο στην ενεργειακή μετάβαση της χώρας και της Ευρώπης.

Ο φορέας υλοποίησης του έργου υποβάλλει, σύμφωνα με το άρθρο 9 του ν. 4864/2021, τον φάκελο με τα απαραίτητα δικαιολογητικά στη Γενική Γραμματεία Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων (ήδη Γενική Γραμματεία Ιδιωτικών Επενδύσεων και Συμπράξεων Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα του Υπουργείου Ανάπτυξης)¹, η οποία έχει οριστεί ως αρμόδια εθνική αρχή και φέρει την ευθύνη για τον συντονισμό της διαδικασίας χορήγησης αδειών⁶³. Μετά την αξιολόγηση της τυπικής πληρότητας, ο φάκελος προωθείται προς την αρμόδια αδειοδοτούσα, ή γνωμοδοτούσα αρχή, προκειμένου να διενεργηθεί τυπικός και ουσιαστικός έλεγχος και να εκδοθεί εντός συγκεκριμένης προθεσμίας η οικεία άδεια, ή γνωμοδότηση. Παρερχομένης απράκτου της προθεσμίας, η αρμοδιότητα μεταφέρεται στον Υπουργό Ανάπτυξης, ο οποίος μετά από εισήγηση της Υπηρεσίας, διαθέτει την ευχέρεια είτε να εκδώσει τις επιμέρους άδειες και εγκρίσεις είτε να απορρίψει την αίτηση εντός μηνιαίας προθεσμίας⁶⁴.

Όλα τα έργα τελούν σε καθεστώς στενής παρακολούθησης από την ΡΑΕΕΥ, η οποία μεριμνά για την ταχεία υλοποίηση των έργων, αξιολογεί την πρόοδο των εργασιών και, σε περίπτωση καθυστέρησης, λαμβάνει μέτρα⁶⁵. Στην αρμοδιότητα της ρυθμιστικής αρχής ανήκει η παρακολούθηση και εποπτεία των κανόνων πρόσβασης

⁶¹ Άρθρο 64 παρ.1δ' και 66 π.δ/τος 5/2022.

⁶² Άρθρο 2 Κανονισμού ΕΕ/2022/869.

⁶³ Για τον συντονισμό και την επιτάχυνση των διαδικασιών αδειοδότησης με τον νόμο 4271/2014 ορίστηκε ως αρμόδια Εθνική Αρχή, κατά την έννοια του άρθρου 8 του Κανονισμού 347/2013 (ήδη της παραγράφου 1 του άρθρου 8 του νέου Κανονισμού 869/2022 η Γενική Γραμματεία Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας. Μετά τη θέση σε ισχύ του π.δ/τος 5/2022 (Α'15) η εν λόγω αρμοδιότητα ανατίθεται στην Γενική Γραμματεία Ιδιωτικών Επενδύσεων και Συμπράξεων Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΓΓΠΕ & ΣΔΙΤ- Γενική Διεύθυνση Στρατηγικών Επενδύσεων - ΓΔΣΕ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων και ήδη Υπουργείου Ανάπτυξης (π.δ/μα 77/2023 - Α'130), η οποία φέρει και την ευθύνη για την διευκόλυνση και τον συντονισμό της διαδικασίας χορήγησης αδειών και επιμελείται της έγκαιρης έκδοσης όλων των γνωμοδοτήσεων και αποφάσεων που απαιτούνται από τις καθ' ύλην αρμόδιες αρχές.

⁶⁴ Μ. Παπαγεωργίου, Η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική ελευθερία, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2021, σελ.339.

⁶⁵ Άρθρα 5 του Κανονισμού 869/2022 και 22 & 23 ν.4001/2011. Βλ και την απόφαση 816/2018 της ΡΑΕ για τη διασύνδεση Κρήτης Αττικής (υποέργο Euroasia), στην οποία η ρυθμιστική αρχή εν όψει της αναγκαιότητας των ΕΚΕ για την επίτευξη των ενωσιακών στόχων για την ενέργεια και το κλίμα θεώρησε ότι η ταχεία υλοποίησή τους αποτελεί στόχο προς εξυπηρέτηση δημοσίου σκοπού.

στις διασυνδέσεις, συμπεριλαμβανομένων των τιμολογίων και της μεθοδολογίας υπολογισμού αυτών, η χορήγηση αδειών και η απαλλαγή τμήματος, ή του συνόλου των έργων από τις υποχρεώσεις παροχής πρόσβασης σε τρίτους και ιδιοκτησιακού διαχωρισμού.

Ένα κανονιστικό πλαίσιο δημιουργείται διαφορετικό για κάθε έργο, αναλόγως της φύσεως του, το οποίο αποκρυσταλλώνεται στις διοικητικές πράξεις των αρμοδίων αρχών που χορηγούν τις οικείες άδειες και συμπληρώνεται με τις αποφάσεις της ρυθμιστικής αρχής⁶⁶ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που παρεμβαίνουν υιοθετώντας ad hoc ρυθμιστικά μέτρα για ζητήματα εξαιρέσεων από τη νομοθεσία του ελεύθερου ανταγωνισμού, σταθμίζοντας την προστιθέμενη αξία από τα οφέλη των επενδύσεων σε ενεργειακές υποδομές και εκτιμώντας τον ρόλο τους στην προστασία του περιβάλλοντος και τη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα.

7. Διασυνδέσεις και έργα κοινού ενδιαφέροντος στην ηλεκτρική ενέργεια

Οι διεθνείς διασυνδέσεις ηλεκτρικής ενέργειας αποτελούν μορφή ευελιξίας και είναι καίριας σημασίας για την αδιάλειπτη τροφοδοσία του συστήματος και σύζευξη των αγορών, συμβάλλουν δε τα μέγιστα στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων. Το ελληνικό σύστημα λειτουργεί σύγχρονα και παράλληλα με το διασυνδεδεμένο ευρωπαϊκό σύστημα υπό τον συντονισμό του ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators) μέσω διασυνδέσεων με τα συστήματα ηλεκτρικής ενέργειας της Αλβανίας, της Βόρειας Μακεδονίας, της Βουλγαρίας και της Τουρκίας και με υποβρύχιο σύνδεσμο συνεχούς ρεύματος τάσης 400 kV με την Ιταλία. Συγχρόνως, έχουν χαρακτηριστεί ως έργα κοινού ενδιαφέροντος οι υπό κατασκευή γραμμές διασύνδεσης :

- **η δεύτερη διασύνδεση μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας** (διασύνδεση: Maritsa East 1 (BG) και Νέα Σάντα (EL), έργο που περιλαμβάνεται στο Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης (TYNDP) του ENTSO-E από το 2012, έχει χαρακτηριστεί έργο κοινού ενδιαφέροντος (PCI) από το 2013 και συγκαταλέγεται στον οικείο κατάλογο (PCI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του Διαδρόμου προτεραιότητας NSI East Electricity (Διασυνδέσεις ηλεκτρικής ενέργειας Βορρά-Νότου στην κεντροανατολική και νοτιοανατολική Ευρώπη).

Η χρηματοδότηση των μελετών του έργου έλαβε χώρα από τον μηχανισμό CEF. Ο ίδιος μηχανισμός χρηματοδότησε την κατασκευή του έργου που βρίσκεται στην Βουλγαρία, ενώ για το μέρος που διέρχεται από την ελληνική επικράτεια το κόστος κατασκευής βαρύνει το εισόδημα συμφόρησης από την εκχώρηση δικαιωμάτων πρόσβασης στις διεθνείς διασυνδέσεις της χώρας⁶⁷. Η κατασκευή στην πλευρά της Βουλγαρίας ολοκληρώθηκε τον Νοέμβριο του 2021, η κατασκευή στην ελληνική πλευρά υλοποιήθηκε από την εταιρεία ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ, μετά από σύμβαση που

⁶⁶ Ειδικώς δε για την άσκηση ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων εκ μέρους της ΡΑΕ Α. Ηλιάδου, Ρυθμιστικές αρμοδιότητες και δικαστικός έλεγχος στον τομέα της ενέργειας, Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου 2020, Τεύχος Ι, σελ.11 επ.

⁶⁷ Βλ. απόφαση 425/2015 ΡΑΕ και 1023/2017 (Β' 4496//20-12-2017).

υπεγράφη μεταξύ της εταιρείας και του ΑΔΜΗΕ τον Ιούλιο του 2022⁶⁸ και ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο του 2023, οπότε και τέθηκε σε λειτουργία η νέα διασύνδεση.

• **η δέσμη Ισραήλ — Κύπρου — Ελλάδα** [έργο γνωστό ως EUROASIA Interconnector - ευρωασιατικός διασυνδετήριος αγωγός). Το έργο περιλαμβάνεται στον διάδρομο προτεραιότητας Διασυνδέσεις ηλεκτρικής ενέργειας Βορρά - Νότου στην Κεντροανατολική και Νότια Ευρώπη μεταξύ της πόλης Hadera στο Ισραήλ και της περιφέρειας Αττικής και απαρτίζεται από τα ακόλουθα υποέργα : “3.10.1 Διασύνδεση Hadera (IL) και Κοφινού (CY), 3.10.2. Διασύνδεση Κοφινού (CY) και Κορακιάς στην Κρήτη (EL) και 3.10.3. Εσωτερική Γραμμή Κορακιάς στην Κρήτη και περιφέρειας Αττικής (EL).

Η διασύνδεση της Κρήτης με την Αττική αποτελεί έργο κοινού ενδιαφέροντος και ταυτόχρονα «κρίσιμο εθνικό ζήτημα»⁶⁹, που σχετίζεται πρωτίστως με την επάρκεια της νήσου σε ηλεκτρική ενέργεια μετά το έτος 2020. Πρόκειται για μεγάλο έργο υποδομής, το οποίο υλοποιείται από την εταιρεία ειδικού σκοπού με την επωνυμία «ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΚΡΗΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΡΙΑΔΝΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΚΟΠΟΥ», στην οποία βασικός μέτοχος (51%) είναι ο ΑΔΜΗΕ, ενώ ταυτόχρονα προβλέπεται η διάθεση ποσοστού έως 49% σε τρίτους μετά από διαγωνισμό.

Για το σκέλος της διασύνδεσης της Ελλάδας με την Κύπρο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τον Ιανουάριο του 2022 χρηματοδότηση ύψους 657 εκατ. Ευρώ από τον μηχανισμό CEF⁷⁰. Το ίδιο τμήμα του έργου έχει λάβει επιπλέον χρηματοδότηση 100 εκ. € από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω του εθνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Κύπρου⁷¹.

Φορέας υλοποίησης και project promoter της ηλεκτρικής Διασύνδεσης μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ μετά από συμφωνία μεταξύ της EuroAsia Interconnector Limited και του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ), ορίστηκε ο ΑΔΜΗΕ⁷². Επίσης, ένα Μνημόνιο Συνεργασίας υπέγραψαν ο ΑΔΜΗΕ και ο Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς της Κύπρου (ΔΣΜΚ) για την παροχή τεχνικών υπηρεσιών από τον ΑΔΜΗΕ προς τον ΔΣΜΚ⁷³. Η έναρξη των κατασκευαστικών εργασιών εκτιμάται εντός του 2022 και η ηλεκτρισή του εντός του πρώτου εξαμήνου του 2026.

⁶⁸ Ημερησία 7^{ης} Ιουλίου 2022.

⁶⁹ Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Β' 4450/18.12.2017) το έργο έχει χαρακτηριστεί ως έργο γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας και με απόφαση της ΠΑΕ ως έργο μείζονος σημασίας (256/2018) (θεμέλιο του εν λόγω χαρακτηρισμού αποτελεί η τεκμηρίωση της παροχής πολλαπλάσιου οφέλους σε σχέση με το κόστος του έργου).

⁷⁰ https://www.energymag.gr/energeia/ilektrismos/19898_simantiki-exelixi-egkrithike-apo-tin-komision-i-hrimatodotisi-tis, https://commission.europa.eu/news/commission-participates-launch-euroasia-electricity-interconnector-2022-10-14_en

⁷¹ <http://www.cyprus-tomorrow.gov.cy/cypresidency/kyprostovrio.nsf/All/EA70B5E1B3D68ADBC22586CF003D728A?OpenDocument>

⁷² Energypress της 9^{ης} Οκτωβρίου 2023.

⁷³ <https://www.admie.gr/nea/deltia-typoy/mnimonio-synergias-admie-kai-diaheiristi-systimatos-kyproy>, της 20/10/2023.

- **η αποθήκευση υδροηλεκτρικής ενέργειας στην Αμφιλοχία**⁷⁴.

Το έργο συμπεριλαμβάνεται στα έργα κοινού ενδιαφέροντος⁷⁵ και από το 2016 έχει ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Πύλη Επενδυτικών Έργων, η οποία αποτελεί μέρος του Επενδυτικού Σχεδίου για την Ευρώπη και αποσκοπεί στην ενίσχυση του διασυνδεδεμένου δικτύου και την διευκόλυνση των διασυνοριακών ανταλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και στη μεγιστοποίηση της διείσδυσης των ανανεώσιμων πηγών. Με την υλοποίηση του έργου η χώρα συγχρόνως αποβλέπει στην επίτευξη των εθνικών στόχων που τίθενται με το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα⁷⁶.

Το Σύστημα αποθήκευσης αποτελείται από δύο ανεξάρτητους ταμιευτήρες στη Δυτική Ελλάδα (Άγιος Γεώργιος και Πύργος), που λειτουργούν ουσιαστικά σαν «φυσικές μπαταρίες» μαζικής αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, συνολικής εγκατεστημένης ισχύος παραγωγής 680 MW. Το έργο αδειοδοτήθηκε τεχνικά από τη ΡΑΕ⁷⁷ και περιβαλλοντικά από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας⁷⁸, είναι σε εξέλιξη και η κατασκευή του υλοποιείται από τον όμιλο ΤΕΡΝΑ. Οι μελέτες συγχρηματοδοτήθηκαν από το Πρόγραμμα CEF, ενώ μέρος του συνολικού κόστους του έργου θα χρηματοδοτηθεί από τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, μετά τη θετική αξιολόγηση του ελληνικού σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁷⁹. Συγχρόνως το έργο λαμβάνει ετήσια λειτουργική ενίσχυση, κατά τις προβλέψεις του άρθρου 143 του ν.4001/2011⁸⁰.

Με απόφαση της Επιτροπής⁸¹ κρίθηκε η συμβατότητα του έργου προς τις γενικές αρχές του ενωσιακού δικαίου και ότι η ετήσια λειτουργική του ενίσχυση συνάδει με τα άρθρα 30 και 110 ΣΛΕΕ⁸². Σύμφωνα με την Επιτροπή, το έργο ως υποδομή που εμπίπτει στην έννοια των ενεργειακών υποδομών αποθήκευσης συμβάλλει στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, την ενίσχυση της ασφάλειας του εφοδιασμού και την μείωση των αερίων διοξειδίου του άνθρακα και τόσο η επενδυτική επιχορήγηση για την κατασκευή του έργου όσο και η ετήσια στήριξη (λειτουργική ενίσχυση) δεν συνεπάγονται αδικαιολόγητες στρεβλώσεις, οι, δε, αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό είναι περιορισμένες.

- **η διασύνδεση Ελλάδας – Αιγύπτου** (έργο GREGY) συμπεριλαμβάνεται στον 6^ο ενωσιακό κατάλογο της 28^{ης} Νοεμβρίου 2023 ως έργο αμοιβαίου ενδιαφέροντος, για το οποίο έχει υπογραφεί Μνημόνιο συνεργασίας τον Οκτώβριο 2021.

⁷⁴ Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης Συστήματος Μεταφοράς, Μάρτιος 2022, όπως εκπονήθηκε από τον ΑΔΜΗΕ και υποβλήθηκε στη ΡΑΕ, βλ. και απόφαση C(2021)8409 final της 19^{ης} Νοεμβρίου 2021 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

⁷⁵ Απόφαση C(2021) 8409 final της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την οποία εγκρίθηκε ο 5^{ος} Κατάλογος Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος στον τομέα της ενέργειας.

⁷⁶ 4/23.12.2019 Απόφαση του Κυβερνητικού Συμβουλίου Οικονομικής Πολιτικής ([ΦΕΚ Β' 4893](#))

⁷⁷ Αποφάσεις 703/1-8-2012 και 1454/30-11-2011 της ΡΑΕ.

⁷⁸ Απόφαση 728/11-1-2018 Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, όπως τροποποιήθηκε με την ΔΠΠΑ/34529/2373/ 9-4-2021 απόφαση για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων του έργου.

⁷⁹ <https://www.terna-energy.com/drastiriotes/erga-antlisotamieysis/#row-zen>

⁸⁰ Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΝ/ΔΗΕ/54536/1941/2022 (Β' 2688/1-6-2022) «Καθορισμός όρων προϋποθέσεων και διαδικασιών για τη χορήγηση λειτουργικής ενίσχυσης στο σταθμό αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας Αμφιλοχίας».

⁸¹ Απόφαση 9753 final της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2021 (υπόθεση SA 57473).

⁸² Σκέψεις 93-102 της απόφασης 9753 final της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2021.

Επίσης, στο πλαίσιο του έργου EAST BALCAN CORRIDOR (έργο υπό θεώρηση στο Πανευρωπαϊκό Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης) έχει συμφωνηθεί η υλοποίηση της δεύτερης διασύνδεσης Ελλάδας – Τουρκίας μεταξύ του KYT Νέας Σάντας και του Υ/Σ Babaeski. Παράλληλα, προωθούνται η δεύτερη διασύνδεση Ελλάδας -Αλβανίας⁸³ και μια νέα διασύνδεση μεταξύ Ελλάδας Ιταλίας για την οποία ολοκληρώθηκε η μελέτη σκοπιμότητας, η αναβάθμιση της διασύνδεσης Ελλάδας Βόρειας Μακεδονίας. Υπό σχεδιασμό είναι οι διασυνδέσεις με την Γερμανία (έργο Green Aegean Interconnector - GAI) και τη Σαουδική Αραβία (Saudi Greek Interconnection).

8. Διασυνοριακά έργα φυσικού αερίου στην Ελλάδα

Στον χώρο του φυσικού αερίου σχεδιάζονται και υλοποιούνται σημαντικές υποδομές, όπως ο Διαδριατικός Αγωγός φυσικού αερίου (Trans Adriatic Pipeline – TAP), ο Διασυνδετήριος Αγωγός IGB και οι αγωγοί East Med και IGI Poseidon, τα οποία χαρακτηρίζονται ως έργα εθνικής σημασίας, δημόσιας ωφέλειας και δημοσίου συμφέροντος⁸⁴, ενώ έργα κοινού ενδιαφέροντος υπό εξέλιξη αποτελούν και οι πλωτοί τερματικοί σταθμοί της Αλεξανδρούπολης (FSRU) και η υπόγεια αποθήκη της Νότιας Καβάλας. Τα έργα αυτά αποτελούν ανεξάρτητα συστήματα φυσικού αερίου (ΑΣΦΑ), κατά τις διατάξεις του ενεργειακού νόμου 4001/2011, ήτοι συστήματα που δεν εντάσσονται στο εθνικό σύστημα φυσικού αερίου (ΕΣΦΑ) και σε περίπτωση διέρχονται από περισσότερα κράτη, υπογράφεται διακρατική συμφωνία μεταξύ των κρατών αυτών (Interstate/Intergovernmental Agreement), την οποία ακολουθούν οι συμφωνίες φιλοξενούσας χώρας οι οποίες συνάπτονται μεταξύ του επενδυτή του έργου και κάθε μίας εκ των κυβερνήσεων των επιμέρους κρατών δια των οποίων διέρχεται το έργο (Host Government Agreement)⁸⁵.

Ειδικότερα:

- **Ο Διαδριατικός Αγωγός φυσικού αερίου (Trans Adriatic Pipeline – TAP)**, ο οποίος έχει ήδη τεθεί σε λειτουργία, αποτελεί το τελευταίο σκέλος του Νοτίου

⁸³ Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης Συστήματος Μεταφοράς ΑΔΜΗΕ, *op.cit.*

⁸⁴ Άρθρο 176§2 ν.4001/2011.

⁸⁵ Για την υλοποίηση των έργων υπό καθεστώς ΑΣΦΑ έχουν μέχρι σήμερα υπογραφεί οι ακόλουθες διακρατικές συμφωνίες:

(1) Διακρατική Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ιταλικής Δημοκρατίας αναφορικά με τον αγωγό IGI Poseidon, η οποία κυρώθηκε με το ν. 3441/2006 (Α' 39),

(2) Διακυβερνητική Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας σχετικά με τον αγωγό διασύνδεσης Ελλάδας-Βουλγαρίας (IGB Project), η οποία κυρώθηκε με το ν. 4769/2021 (Α' 14),

(3) Τριμερής Διακρατική Συμφωνία μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Αλβανίας και της Κυβέρνησης της Ιταλικής Δημοκρατίας, η οποία κυρώθηκε με το ν. 4145/2013 (Α' 89) (αγωγός TAP).

(4) Διακυβερνητική Συμφωνία μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας, του Κράτους του Ισραήλ, της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ιταλικής Δημοκρατίας για ένα Σύστημα Αγωγού για τη μεταφορά φυσικού αερίου από την Ανατολική Μεσόγειο, που κυρώθηκε με τον ν. 4687/2020 (αγωγός Eastmed). Περισσότερα για τις διακρατικές συμφωνίες σε Φορτσάκης – Ηλιάδου, Δίκαιο της Ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη 2023, σελ.77 επ.

Διαδρόμου φυσικού αερίου⁸⁶ έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα δέκα πιο σημαντικά ενεργειακά έργα παγκοσμίως. Ο αγωγός ενισχύει την ενεργειακή ασφάλεια της Ελλάδας, καθώς δύναται να την προμηθεύει με 1 δισ. κ.μ. ετησίως, αναβαθμίζοντας, παράλληλα, το ρόλο της στη μεταφορά φυσικού αερίου από την Κασπία προς τις αγορές της Ευρώπης και δημιουργώντας νέες δυνατότητες για την τροφοδοσία των αναπτυσσόμενων ενεργειακών αγορών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης μέσω κάθετων διασυνδετήριων αγωγών, στηρίζοντας παράλληλα στους στόχους της Ένωσης για την ενεργειακή μετάβαση.

Η χρηματοδότηση του Αγωγού πραγματοποιήθηκε με ιδιωτικά κεφάλαια, η Ελλάδα ως φιλοξενούσα χώρα χορήγησε ένα σταθερό φορολογικό καθεστώς, το οποίο θεωρήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κρατική ενίσχυση, συμβατή με την εσωτερική αγορά με την αιτιολογία ότι αποτελεί το κατάλληλο μέσο για την επίτευξη των στόχων κοινού συμφέροντος και ότι ο TAP ως Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος συνεισφέρει σε έναν στόχο κοινού συμφέροντος⁸⁷.

Ο TAP αποτελεί Ανεξάρτητο Σύστημα (Μεταφοράς) Φυσικού Αερίου (ΑΣΦΑ), που ανήκει κατά κυριότητα στην εταιρεία Trans Adriatic Pipeline AG, η οποία είναι και διαχειρίστρια και έχει λάβει σχετική άδεια⁸⁸. Στον Αγωγό έχει χορηγηθεί εξαίρεση από ορισμένες υποχρεώσεις οργάνωσης των υποδομών φυσικού αερίου, σύμφωνα με το άρθρο 36 της Οδηγίας 2009/73/EK και συγκεκριμένα από την υποχρέωση παροχής πρόσβασης τρίτων και την υποχρέωση ρυθμιζόμενης τιμολόγησης. Τα τιμολόγια και η μεθοδολογία τιμολόγησης καθορίζονται από την εταιρεία TAP AG και δεν υπόκεινται σε έγκριση της οικείας ρυθμιστικής αρχής. Εν τούτοις, κατά τον καθορισμό τους, η διαχειρίστρια εταιρεία υπέχει υποχρεώσεις ισότιμης μεταχείρισης και διαφάνειας έναντι των χρηστών⁸⁹. Επίσης, ο TAP εξαιρέθηκε από τις διατάξεις περί ιδιοκτησιακού διαχωρισμού και αποφασίστηκε η εφαρμογή μιας ιδιαίτερης μορφής Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς (ad hoc μοντέλο ΙΤΟ), κατά τα οριζόμενα στο Κεφάλαιο IV της Οδηγίας 2009/73/EK με την εξαίρεση του άρθρου 22 (ανάπτυξη δικτύου και εξουσία λήψης επενδυτικών αποφάσεων). Ο αγωγός TAP διαθέτει εποπτικό όργανο, πρόγραμμα συμμόρφωσης και υπεύθυνο συμμόρφωσης, προκειμένου να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία του από τις καθετοποιημένες επιχειρήσεις που συμμετέχουν στη μετοχική του σύνθεση. Αντιθέτως, ο αγωγός δεν εξαιρέθηκε από τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 715/2009.

• **Ο Διασυνδετήριος Αγωγός Ελλάδας – Βουλγαρίας (Interconnector Greece – Bulgaria - IGB)**, ο οποίος εγκαινιάστηκε πρόσφατα, έχει ως σημείο εκκίνησης την Κομοτηνή και καταλήγει στη Stara Zagora, συνδέοντας τα δίκτυα Φυσικού Αερίου Ελλάδος και Βουλγαρίας, ενώ θα υπάρχει η δυνατότητα της αντίστροφης ροής (reverse

⁸⁶ Ο Νότιος Διάδρομος περιλαμβάνει το σύστημα αγωγών SCPX (South Caucasus Pipeline Expansion), TANAP (Trans-Anatolian Pipeline) και TAP (Trans Adriatic Pipeline) που μεταφέρουν φυσικό αέριο από το αζέρικο κοιτάσμα Shah Deniz στην Κασπία προς την αγορά της Ευρώπης (Νότια Ιταλία) μέσω Γεωργίας, Τουρκίας, Ελλάδος και Αλβανίας.

⁸⁷ Απόφαση C(2016) 1229 final της Επιτροπής (SA 43879) σκ. 30.

⁸⁸ 431/2014 απόφαση ΠΑΕ, όπως τροποποιήθηκε με τις 393/2015 και 470/2019 αποφάσεις για την κατασκευή και κυριότητα του έργου, με διάρκεια ισχύος πενήντα (50) έτη. Με την 45/2016 απόφαση της ΠΑΕ η ανωτέρω εταιρεία πιστοποιήθηκε ως Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς και με την 752/2020 απόφαση της ΠΑΕ της χορηγήθηκε άδεια διαχείρισης ΑΣΦΑ για το τμήμα του αγωγού που διέρχεται από την Ελλάδα

⁸⁹ Απόφαση 269/2013 της ΠΑΕ (B'1833).

flow). Η δυναμικότητα του αγωγού ανέρχεται σε 3 δισ. κυβ. μέτρα φυσικού αερίου (φ. α.) ετησίως, με δυνατότητα αύξησής τους στα 5 δισ. κυβ. μέτρα φ. α. ετησίως με την κατασκευή Σταθμού Συμπίεσης. Ο IGB αναπτύσσεται με σημαντικό βαθμό αλληλεπίδρασης με το τερματικό σταθμό LNG κοντά στην Αλεξανδρούπολη, καθώς με την ολοκλήρωση του τερματικού σταθμού, η δυνατότητα μεταφοράς του IGB μπορεί να αυξηθεί σημαντικά στα 5 δισεκατομμύρια m³ / έτος, που θα εξασφαλίζει την ανεξάρτητη ενεργειακή τροφοδοσία της περιοχής. Συγχρόνως, προβλέπεται η διασύνδεση του αγωγού με τα συστήματα μεταφοράς φυσικού αερίου του ΔΕΣΦΑ και του ΤΑΡ στην Ελλάδα και με το σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου στη Βουλγαρία.

Ο αγωγός IGB αποτελεί έργο κοινού ενδιαφέροντος που στο πλαίσιο της Πρωτοβουλίας για την Ενεργειακή Διασύνδεση των χωρών της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης αναγνωρίζεται ως εμβληματικό. Επίσης, έχει χαρακτηριστεί έργο εθνικής σημασίας, δημόσιας ωφέλειας και δημόσιου συμφέροντος⁹⁰ και υποστηρίζεται τόσο από την Ελλάδα όσο και από την Βουλγαρία⁹¹.

Η κυριότητα και λειτουργία του αγωγού ανήκει στην εταιρεία ICGB AD, κοινή επιχείρηση στην οποία συμμετέχουν κατ' ισομοιρίαν η κοινοπραξία IGI POSEIDON (με μετόχους την Edison International NV, θυγατρική της ιταλικής Edison S.p.A. και την ελληνική ΔΕΠΑ) και η βουλγαρική ΒΕΗ⁹². Με κοινή απόφαση των ρυθμιστικών αρχών της Ελλάδας και της Βουλγαρίας και τη σύμφωνη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁹³, χορηγήθηκε εξαίρεση από την πρόσβαση τρίτων μερών για τμήμα του αγωγού που έχει δεσμευτεί, μέσω market test, την υποχρέωση ιδιοκτησιακού διαχωρισμού και την έγκριση της τιμολόγησης⁹⁴.

Υπό το πρίσμα των παραδοχών ότι οι ενεργειακές υποδομές αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για τη λειτουργία της αγοράς ενέργειας και ότι η ενίσχυση αυτών ενδυναμώνει την εσωτερική αγορά και τη διείδυση περισσότερων μορφών ενέργειας και τον εφοδιασμό υποβαθμισμένων δικτύων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τη συμβατότητα του οικονομικού σχεδιασμού του έργου, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται ένα πάγιο καθεστώς φορολογίας των εταιρειών που θα διέπεται από διακυβερνητική συμφωνία μεταξύ Βουλγαρίας και Ελλάδας⁹⁵.

- Παράλληλα, τρία (3) ακόμα Ανεξάρτητα Συστήματα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου σχεδιάζονται στη χώρα μας, έργα τα οποία, στην παρούσα φάση, παρουσιάζουν πιο περιορισμένο βαθμό ωρίμανσης σε σχέση με τα δύο προαναφερθέντα. Πρόκειται

⁹⁰ Άρθρο 176 ν.4001/2011

⁹¹ Απόφαση Νο 452 Υπουργικού Συμβουλίου της 07.06.2012.

⁹² Δυνάμει της 671/2019 απόφασης της ΡΑΕ, η οποία κοινοποιήθηκε από την αρμόδια αρχή στις 18.07.2019, χορηγήθηκε στην εταιρεία ICGB AD άδεια για Ανεξάρτητο Σύστημα Φυσικού Αερίου (ΑΣΦΑ), για το ελληνικό τμήμα του έργου του, διάρκειας πενήντα (50) ετών Με την 484/2022 απόφαση της ΡΑΕ (ήδη ΡΑΕΕΥ) χορηγήθηκε σύμφωνα με τον Κανονισμό Αδειών Φυσικού Αερίου στην εταιρεία ICGB AD άδεια διαχείρισης ΑΣΦΑ και με την από 1-7-2022 κοινή απόφαση των Ρυθμιστικών Αρχών της Ελλάδας και της Βουλγαρίας πιστοποιήθηκε η ίδια εταιρεία ICGB ως ανεξάρτητος φορέας εκμετάλλευσης μεταφοράς που πληροί τα κριτήρια της Οδηγίας 2009/73 για το φυσικό αέριο και του Κανονισμού 715/2009, καθώς και των εθνικών νομοθεσιών.

⁹³ Commission Decision C(2018)5058 final της 25-7-2018.

⁹⁴ Απόφαση 768/2018 (Β' 4052) της ΡΑΕ, η οποία τροποποιήθηκε με τις 568/2020 (Β'1260) και 424/2021 (Β'2205) της ΡΑΕ⁹⁴.

⁹⁵ Απόφαση C(2018)7295/8-11-2018 (State aid SA 51023 & SA 52049).

για το Διασυνδεδημένο Αγωγό EastMed, τον Αγωγό IGI ΠΟΣΕΙΔΩΝ (Poseidon) και το Διασυνδεδημένο Αγωγό Ελλάδας-Β. Μακεδονίας.

• **Ο πλωτός τερματικός σταθμός της Αλεξανδρούπολης** είναι έργο μεγάλης εθνικής σημασίας, όπως αποτυπώνεται και στον Εθνικό Οδικό Χάρτη Αγοράς Φυσικού Αερίου 2017-2022 που έχει εγκρίνει το Κυβερνητικό Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής, αλλά και στο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) και υποστηρίζεται από τις Κυβερνήσεις της Ελλάδος, της Βουλγαρίας, της Σερβίας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Ρουμανίας.

Το έργο αποτελείται από μία υπεράκτια πλωτή μονάδα παραλαβής, αποθήκευσης και αεριοποίησης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (ΥΦΑ) και από ένα σύστημα υποθαλάσσιου και χερσαίου αγωγού, μέσω του οποίου το φυσικό αέριο προωθείται στο Εθνικό Σύστημα (Μεταφοράς) Φυσικού Αερίου και από εκεί προς τους τελικούς καταναλωτές. Ο σταθμός αποβλέπει στη δημιουργία μίας τέταρτης πύλης εισαγωγής φυσικού αερίου στην χώρα μας και η εμπορική λειτουργία αναμένεται εντός των πρώτων μηνών του 2024.

Για το έργο έχει χορηγηθεί στην εταιρεία Gastrade SA⁹⁶, η οποία είναι και ο φορέας υλοποίησης του έργου, άδεια ΑΣΦΑ για πενήντα έτη⁹⁷ και απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων. Με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁹⁸ χορηγήθηκε στο έργο εξαίρεση, διάρκειας 25 ετών, αρχομένη από της έναρξης της εμπορικής λειτουργίας του έργου, από τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/73/EK περί παροχής πρόσβασης τρίτων για τη δυναμικότητα που δεσμεύθηκε μέσω market test και την έγκριση της τιμολόγησης. Το έργο κρίθηκε σύμφωνο με την αρχή της ενεργειακής αλληλεγγύης, καθώς αξιολογήθηκε θετικά η διαβούλευση της ΡΑΕ με τη βουλγαρική ρυθμιστική αρχή και η ειδικότερη εκτίμησή της ως προς τον αντίκτυπο της εξαίρεσης στις γειτονικές χώρες, καθώς και η συμβολή της πρόσθετης δυναμικότητας επαναεριοποίησης που δημιουργείται με τον τερματικό σταθμό στην ασφάλεια του εφοδιασμού της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹⁹.

Η χρηματοδότηση του έργου πραγματοποιήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο μέσω των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, κυρίως από πόρους που ελέγχονται άμεσα από το ελληνικό κράτος στο πλαίσιο της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης για την Ανάπτυξη 2014-2020. Η στήριξη έλαβε τη μορφή άμεσης επιχορήγησης ύψους 166,7 εκατ. Ευρώ με δικαιούχο την εταιρεία Gastrade SA. Προκειμένου να αποφευχθούν οι αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, θα εφαρμοσθεί από τη ΡΑΕ μηχανισμός ανάκτησης¹⁰⁰ σε περίπτωση υπεραντιστάθμισης. Η χρηματοδότηση του έργου κρίθηκε συμβατή με τις διατάξεις και τις γενικές αρχές του ενωσιακού δικαίου με την αιτιολογία ότι συμβάλλει στην ενίσχυση του εμπορίου

⁹⁶ Στην εταιρεία Gastrade SA συμμετέχουν ο ελληνικός κατεστημένος φορέας εκμετάλλευσης φυσικού αερίου (ΔΕΠΑ) και ο βουλγαρικός διαχειριστής συστήματος μεταφοράς φυσικού αερίου (Bulgartransgaz EAD), καθώς και η επίσης η Ασημίνα Ελένη Κοπελούζου με ποσοστό 40% και η Gaslog Cyprus Development Limited με ποσοστό 20%.

⁹⁷ Δ1/Α/19466/19.08.2011 απόφαση Υπουργού Περιβάλλοντος, όπως τροποποιήθηκε με τις 60/26-1-2017 και 406/9-5-2018 αποφάσεις της ΡΑΕ.

⁹⁸ C(2020) 8377 final.

⁹⁹ Σχετική η 1580/10.12.2020 (Β'5941) τελική απόφαση της ΡΑΕ.

¹⁰⁰ Κάθε υπεربάλλουσα απόδοση θα επιστρέφεται εν μέρει στους τερματικούς χρήστες μέσω μειώσεων των τιμολογίων, και [...] επιστρέφεται στη χορηγούσα αρχή.

και του ανταγωνισμού στην αγορά φυσικού αερίου κατά τρόπο που βελτιώνει την ενεργειακή υποδομή δικτύου και την ασφάλεια του εφοδιασμού¹⁰¹.

- Στα έργα κοινού ενδιαφέροντος έχει ενταχθεί η **υπόγεια αποθήκη της Νότιας Καβάλας**, σημαντική ενεργειακή υποδομή, η οποία θα προέλθει μετά την μετατροπή του υπόγειου φυσικού χώρου του κοιτάσματος φυσικού αερίου Νότιος Καβάλα σε υπόγεια αποθήκη φυσικού αερίου¹⁰² και προσδοκάται ότι θα ενισχύσει σημαντικά την ενεργειακή ασφάλεια της αγοράς φυσικού αερίου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Για το έργο βρίσκεται σε εξέλιξη διεθνής διαγωνιστική διαδικασία με αντικείμενο την παραχώρηση της χρήσης, ανάπτυξης και εκμετάλλευσης του υπόγειου φυσικού χώρου που προκύπτει από το σχεδόν εξαντληθέν θαλάσσιο κοιτάσμα φυσικού αερίου με σκοπό την μετατροπή του σε χώρο αποθήκευσης.

- **Η εγκατάσταση ΥΦΑ στη νήσο Ρεβυθούσα**, αν και δεν εντάσσεται στα έργα κοινού ενδιαφέροντος, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες υποδομές - σταθμούς στην Ευρώπη και τον χώρο της Μεσογείου για την υποδοχή δεξαμενόπλοιων για την παραλαβή, αποθήκευση και αεριοποίηση υγροποιημένου φυσικού αερίου, καθώς και για την τροφοδότηση με φυσικό αέριο του εθνικού συστήματος¹⁰³. Ο σταθμός της Ρεβυθούσας εντάσσεται στο εθνικό σύστημα φυσικού αερίου και μέσω του αποθηκευτικού χώρου που διαθέτει και της δυνατότητας για την διαφοροποίηση της προέλευσης του εισαγόμενου αερίου συμβάλλει ουσιαστικά στην ασφάλεια του εφοδιασμού, η δε πρόσβαση των χρηστών στην εγκατάσταση διενεργείται κατά τον Κώδικα Διαχείρισης του ΕΣΦΑ. Το 2022 λόγω της ενεργειακής κρίσης προβλέφθηκε η δυνατότητα ο Διαχειριστής ΔΕΣΦΑ να προβεί στην μίσθωση πλοίου υγροποιημένου φυσικού αερίου το οποίο θα χρησιμοποιηθεί ως πλωτή δεξαμενή της εγκατάστασης¹⁰⁴.

9. Αντί επιλόγου

Τα δίκτυα και οι διεθνείς διασυνδέσεις σε συνδυασμό με τις επενδύσεις σε παραγωγικό δυναμικό βρίσκονται στη ραχοκοκκαλιά της οικονομίας και συγχρόνως αποτελούν *conditio sine qua non* για την ενεργειακή ασφάλεια και μετάβαση της Ευρώπης και των χωρών της σε μια βιώσιμη και κυκλική οικονομία. Οι σύγχρονες προκλήσεις υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα και η αντιμετώπισή τους απαιτεί διακρατική συνεργασία. Η απανθρακοποίηση και η επίτευξη των κλιματικών στόχων ερείδεται στη δημιουργία διαδρόμων που μεταφέρουν και διακινούν ανανεώσιμη ενέργεια στο σύνολο της ευρωπαϊκής ηπείρου. Η παραγωγή καθαρής ενέργειας αποτελεί τον τομέα της ανάπτυξης του μέλλοντος¹⁰⁵ και τα ενεργειακά δίκτυα αποβλέπουν σε διττό στόχο: την μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα και τη στήριξη της κυριαρχίας της Ένωσης στην παγκόσμια κοινότητα.

Καινοτόμες τεχνολογίες, διακρατικές συμφωνίες και οικολογικά έργα σε υποδομές δικτύου έχουν ως αποτέλεσμα να αναπτύσσεται μια νέα μορφή συνεργασίας των ευρωπαϊκών κρατών με βάση την αλληλεγγύη και όραμα τη διάσωση του πλανήτη.

¹⁰¹ Απόφαση 4482 final της 17-6-2021 (υπόθεση SA 55526).

¹⁰² Άρθρο 93 ν. 4001/2011.

¹⁰³ Για τον ρόλο του σταθμού της Ρεβυθούσας στον εφοδιασμό της Ευρώπης βλ. Nicholas Mazzucchi, *Énergie, Ressources, technologies et enjeux de pouvoir*, Armand Colin 2017, σελ.85.

¹⁰⁴ Ν. 4951/2022, Κεφάλαιο Β΄.

¹⁰⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 30^{ης} Νοεμβρίου 2016 Καθαρή Ενέργεια για όλους τους ευρωπαίους COM (2016) 860 final.

Μέσω των έργων κοινού ενδιαφέροντος η ενωμένη Ευρώπη αποσκοπεί σε βιώσιμες διασυνοριακές υποδομές, ανθεκτικές στην κλιματική αλλαγή που εγγυώνται την ισόρροπη ανάπτυξη μέσα στον χρόνο¹⁰⁶. Η βιώσιμη ανάπτυξη συναρτάται με τη βιώσιμη ενέργεια και ενώνει τους ευρωπαίους με δεσμούς αλληλεγγύης, προσανατολίζοντας την Ένωση και τους πολίτες της στο κοινό συμφέρον της ανθρωπότητας: της προστασίας του περιβάλλοντος και του πλανήτη χάριν των επομένων γενεών.

Η έγκριση και επανεξέταση του ενωσιακού καταλόγου έργων κοινού ενδιαφέροντος διασφαλίζει την αέναη προσαρμογή των έργων προς τους κλιματικούς και περιβαλλοντικούς στόχους, ενισχύοντας, συγχρόνως, την προτεραιότητα σε καθαρές μορφές ενέργειας. Κατά την ένταξη των έργων στον ενωσιακό κατάλογο, η Επιτροπή ελέγχει τη συμβατότητά τους προς τις αρχές και τις διατάξεις της ενωσιακής νομοθεσίας και, συγχρόνως, παρακολουθεί τη συμμόρφωση του κράτους προς τους στόχους της πράσινης μετάβασης. Παράλληλα, μέσω της χρηματοδότησης και της χορήγησης εξαιρέσεων από το κοινό δίκαιο του ανταγωνισμού, η Επιτροπή, αλλά και ο ACER παρέχουν νομική, οικονομική και τεχνική καθοδήγηση, έτσι ώστε η μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα να είναι δίκαιη και καθολική.

Έργα κοινού ενδιαφέροντος που υλοποιούνται στην Ελλάδα ενδυναμώνουν την ισχύ της σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο του ενεργειακού εφοδιασμού¹⁰⁷ και αποτελούν σημαντικές οικονομικές επενδύσεις που σε συνδυασμό με τις εθνικές και ενωσιακές πολιτικές ως προς τη μείωση των περιβαλλοντικών εκπομπών καθιστούν τη χώρα κόμβο πράσινης ενέργειας. Η ενίσχυση της διασυνδεσιμότητας των δικτύων στην αγορά ενέργειας και η προώθηση έργων υποδομής μεταφοράς, διανομής και αποθήκευσης δικτύων αποτελούν βασικές προτεραιότητες του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα. Η αξιοποίηση του γεωπολιτικού ρόλου της Ελλάδας αποτελεί εθνικό στόχο, οι ενεργειακές υποδομές είναι υψίστης σημασίας για την επίτευξη κλιματικών στόχων¹⁰⁸.

Τούτων δεδομένων, η Ελλάδα αρωγός και στρατηγικός ενεργειακός εταίρος της Ευρώπης οδηγείται σε τροχιά βιώσιμης ενεργειακής ανάπτυξης και διαδραματίζει στρατηγική σημασία στην παγκόσμια πράσινη μετάβαση, έτσι ώστε να έρθει η μέρα που τα παιδιά μας θα ζήσουν σε έναν καθαρό πλανήτη με ιθαγένεια την ανθρώπινη ιδιότητα.

Un jour espérons-le, tous les points de la demeure humaine seront éclairés,

et alors sera accompli le magnifique rêve de l'intelligence:

*Avoir pour patrie le monde, et pour nation l'humanité - Victor Hugo*¹⁰⁹.

¹⁰⁶ Ως προς τη σημασία των δικτύων σε πολιτικό επίπεδο βλ. και την ανακοίνωση της Υφυπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Αλεξάνδρας Σδούκου στο Άτυπο Συμβούλιο των Υπουργών Ενέργειας της 15 Απριλίου 2024 «Οι διασυνοριακές υποδομές δικτύων θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως κοινό αγαθό της ΕΕ, με μια πανευρωπαϊκή προσέγγιση στην αδειοδότηση, όπου τα κράτη – μέλη συμμετέχουν στην έγκριση της ανάπτυξης των απαραίτητων υποδομών, μέσω κοινών διαδικασιών ταχείας παρακολούθησης».

¹⁰⁷ Βλ και Γιάννη Μανιάτη, Ενεργειακή κρίση, Ευρώπη, Ελλάδα: Χθες – Σήμερα – Αύριο στο συλλογικό έργο υπό την επιμέλεια του Γ. Μανιάτη, Η ενεργειακή κρίση και η ελληνική οικονομία, Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, Σεπτέμβριος 2022, σελ. 35.

¹⁰⁸ Supra υποσημείωση αρ. 103.

¹⁰⁹ Victor Hugo, *Les Burgraves*.